

O ALIANȚĂ MATRIMONIALĂ FRANCO – MOLDAVĂ, ECATERINA BALȘ, BAROANĂ DE THORENC

Cătălina Opaschi

În 20 septembrie 1822, o doamnă din Odessa scria mareșalului nobilimii Ioan Sturdza, la Chișinău, rugându-l să onoreze trimiterea unui debit, prin baronul Skina, bancher din Odessa¹. Din scrisoare deducem iritarea politicoasă a doamnei, care aștepta cam de mult primirea banilor ce-i reveneau "în contul fratelui" său. Semna "Catinca baronne de Thorenc", sigilând scrisoarea cu o mică pecete în ceară roșie.

Deși numele nu era românesc, doamna era moldoveancă get-beget, dintr-o cunoscută familie boierească, Ecaterina Balș, fiica marelui vistier Iordache Balș.

Am încercat, folosindu-ne de puținele documente găsite, reconstituirea vieții acestei doamne, a soțului ei și a urmașilor familiei, în spațiul românesc.

Pornind de la "Armorialul familiei Balș" alcătuit în 1813 de Divanul Moldovei sub stricta oblăduire a domnitorului Scarlat Callimachi, am aflat filiația Catincai².

Bălșeștii, unul din cele mai vechi neamuri moldovenești, "de-a pururi cu toți au fost și sântu în cele mai întâi a patriei cinuri, slujbe și cinstiri"³. Dacă ne-am lua după "Armorial", Catinca făcea parte din a 11-a generație de Bălșești, considerându-l întemeietor pe Balș "Domn și stăpânitor al Țantei"(Zentei)⁴.

Genealogistul Ștefan Grecianu nu mergea atât de departe, considerându-l ca întemeietor al neamului, pe marele vornic Cârstea din secolul al XVI-lea⁵. În Armorial era confirmat după ispisocul din 1698⁶.

Ecaterina apare în aceeași spiță de neam, între copiii lui "Iordache ... marele vistier, ... spre mărturii și ispisocul din 1779 ... au luat întru întâe însoțire pe Marie, fata domnului Costandin Mavrocordat Voevod și să adeverește..., iar întru al doilea, fata post(elnicului) Luca Ianculeu, bașca pe Chihaiia"⁷. Copiii lui au fost: Iliana, căsătorită cu "Răducan Rosăt, marile hatman"⁸. Alexandru, și el mare vistiernic, căsătorit cu "Zmaranda, fata hatmanului Sandul Sturza"⁹. Ioan, mare comis¹⁰ și Ecaterina. Despre ea se arată în "Armorial" că: "A avut întru însoțire pe

¹ A.N.I.C., *Sturdza*, P. III, f. 1.

² Maria Dogaru, *Un armorial românesc din 1813. Spița de neam a familiei Balș, dotată cu steme*, București, 1981.

³ A.N.I.C., *Suluri* II, 93.

⁴ Maria Dogaru, *op. cit.*, p. 80.

⁵ Șt. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, vol. I, București, 1913, pp. 440-446.

⁶ Maria Dogaru, *op. cit.*, p. 83.

⁷ *Ibidem*, p. 99.

⁸ *Ibidem*, p. 95.

⁹ *Ibidem*, p. 75.

¹⁰ *Ibidem*, p. 97.

Grigorie Razul, marile spătar, după cum se încredințează prin izvodul de zestre din 1796..., iar părinții săi să adevărescu prin diata din 1809, ... Moșiile Berezenii, Mușata, Troinașii, unite într-un hotar la ținutul Fălciu, sântu de zestre de la părinți. Neînvoindu-se apoi, s-au despărțit, nelăsându copii¹¹."

În Anaforaua Divanului, ce însoțește spița de neam, găsim însă o altă precizare, referitoare la fata marelui vistiernic Iordache: "Ecaterina rămasă în văduvie de spătar(ul) Grigorie Razul" (s. n.)¹².

În 1809, Iordache își alcătuiește "diata", lăsând alături de blagoslovenia și bunele povețe, fiecăruia, câte o parte din respectabila sa avere¹³.

Din document reiese că în 1809, fiica sa Ileana (Elenco) era moartă, căci amintind de zestrea pe care i-o dăduse la căsătorie, lăsa "copilei" ei încă 2500 de lei, din veniturile convenite fiilor Alecu și Iancu. "Pentru fiica mea Catrina", în afara moșiilor de zestre mai sus înșirate, "... fiind că din nenorocire am rămas văduvă, rânduiesc ca după săvârșirea mea, să-i mai dea fii mei Aleco și Ianco, 15.000 (adecă cinci spre zăce mii lei), însă zece mii, fiul meu Aleco și cinci mii lei, fiul meu Iancu. Ca să aibă chipul lesnitoriu la petrecire și fiul meu Aleco, să poarte de grijă surorii sale, iconomisind zăstrea și banii ce rânduescu să i se dea, pentru ca, cu lesnire să poată a să cuprindă cu cele trebuincioasă la pitrecirea sa"¹⁴.

Înțelegem că după despărțirea de Grigore Razu, acesta murise, iar în 1809 Ecaterina era deja văduvă. Deducem și că banii așteptați de ea în 1822, la Odessa, "pour le compte de mon frère" erau cei rânduiți de tatăl lor prin testament și întârziati de Ioan Sturdza (probabil o rudă a cumnatei sale), care era intermediarul.

Nu știm nimic despre soarta Ecaterinei până în 1821, când, potrivit "Cronicii de familie" a urmașilor de Thoran (Thorenc), ea s-a căsătorit cu baronul Sebastian de Thorenc. În acest an, el se afla în Franța, după cum reiese din "Cronică", deci presupunem că și Ecaterina se afla tot acolo. După căsătorie, probabil că a stat alături de soțul ei, de cele mai multe ori, urmându-l în misiunile sale din Spania și Franța, poate în Rusia, de ce nu, chiar la curtea țarului Nicolae I, unde fratele Ecaterinei era mareșal sau la moșiile Bălșeștilor, din Basarabia răpită. În 1823 știm sigur că se aflau în Rusia, la fel, în anul 1831, când, la 5 august, Ecaterina moare, răpusă de holeră¹⁵.

Din puținele urme lăsate de ea putem spune că a fost o femeie cultivată, o dovedește franceza impecabilă a corespondenței sale. Primise o educație conformă rangului și averii familiei și tatălui său. Iordache Balș adusese în casă, pentru educația copiilor, un perceptor francez, un emigrant, cunoscut ca "M. Fleury". Desigur, nu numai băieții au profitat de prezența lui Fleury în casa Balș, ci și

¹¹ *Ibidem*, p. 89.

¹² *Ibidem*, p. 66.

¹³ Th. Codrescu, *Uricariul cuprinzătoriu de diverse acte care potu servi la istoria români*, vol. XI, pp. 322-336.

¹⁴ *Ibidem*, p. 328.

¹⁵ Biblioteca Națională a României, Mss., *St. Georges*, XXVIII/6, f. 3v.

surorile lor, măcar în privința orientării lecturilor, deși, în mod sigur, au avut o guvernantă, așa cum se obișnuia în toate casele mari din Moldova¹⁶.

Marele vistier punea preț pe instrucție, după cum se vede chiar din testamentul său, când îi hotărăște fiului cel mic, Iancu, "... să păzească a să afla la Pașcani, în toată vremea, școală cu dascăl moldovenesc și grecesc, spre înlesnirea celor ce vor voi a-și da copii la învățătură, ca urmare ce și acum să păzește"¹⁷. Lăsase școala în grija lui Iancu, pentru că observase interesul special și aplecarea lui spre cunoaștere. Posesor al unei frumoase averi¹⁸, comisul Ioan Balș i-a dat o întrebuintare de toată lauda. După voiajul făcut pe când trăia încă tatăl său, în Franța, Austria, Olanda, se împărtășise din efervescenta spiritului apusean și-și dorea să aibă mereu alături capodoperele care-l fermecaseră, alcătuiindu-și o bibliotecă franceză cu tot ce era mai valoros în epocă.

Din cele câteva serisori ale savantului francez Barbié du Bocange, principalul său "furnizor", deducem gustul precis, rafinat și serios al comisului, foarte avizat în privința comenzilor făcute, ca un adevărat "prieten al științelor și istoriei"¹⁹.

Am dat aceste detalii pentru a înțelege mediul în care crescuse Catinca Balș și în care a evoluat mai târziu. Se pare că după căsătoria cu baronul de Thorenc a avut dese sejururi în Rusia, în preajma fratelui ei, devenit "sujet" rus după răpirea Basarabiei (la fel ca mulți boieri moldoveni cu proprietăți întinse dincolo de Prut), ajuns sub țarul Alexandru I (1801-1825) consilier colegial, apoi, după cum arătam mai sus, chiar mareșal la curtea lui Nicolae I (1825-1855), țară unde Catinca a și murit, în 1831.

¹⁶ P. Eliade, *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie. Les origines. Étude sur l'état de la société roumaine à l'époque des règnes phanariotes*, Paris, 1898, p. 273.

¹⁷ Th. Codrescu, *op. cit.*, p. 327.

¹⁸ Potrivit testamentului tatălui său, Iancu moștenea, în afară de jumătate din țigani și vitele rămase, și moșiile Pașcanii, Contăștii, Probota, Hodura, Ezărenii, Juleștii, iar în Basarabia, Todirenii, Titiienii, Steșcanii, Rogojăanii și satele Verdeșăanii, parte din Sameni, de la Bobu, "ce să află unite la un locu, peste Prut la țănutul Iașii", ca și satele întregi, Pogăneștii și Petrimăneștii. Mai primea viile de la Copou, de la Huși, de la Chetriși și de la Straoani, casele din Iași, "... cu jumătate din toate argintăriile și jumătate din toată poajăia casei" și o altă casă în Pașcani.

¹⁹ C. Caradja, *Un bibliophile moldave au début du dix-neuvième siècle, le grand écuyer Ioan Balș*, ARBSI., XXVIII, București, 1947, (extras), p. 7. Dacă în privința dragostei sale pentru cărți se pot spune numai vorbe de laudă, nu se poate spune același lucru despre promptitudinea sa în achitarea datoriilor. Radu Rosetti ne povestește în amintirile sale că bunicul său, hatmanul Radu, a scăpat din pricină că a girat un împrumut al fostului său cumnat (ne amintim că fusese căsătorit cu sora hatmanului, Elenco Rosetti, care murise), în valoare de 13000 de galbeni. La termenul scadenței, hatmanul a achitat datoria ex-cumnatului, dar nu a mai reușit să recupereze banii. După mai multe amânări, comisul Iancu Balș a refuzat să-și achite datoria, profitând de faptul că se mutase în Basarabia, unde stăpâna peste 200.000 desiatine de pământ. Hatmanul Răducanu Rosetti l-a dat în judecată, iar cursul judecății părea să meargă normal. El câștigase în fața senatului de la St. Petersburg, fiind chiar pus în posesia unei însemnate părți din averea comisului. Datoria, cu dobânzi cu tot, se ridica după trecerea anilor, la 80.000 de galbeni, echivalent a 960.000 franci-aur, deci o sumă uriașă, o adevărată avere. Dar, în urma intervenției comisului, ajuns acum mare șambelan al țarului, Nicolae I a casat sentința senatului, iar hatmanul a rămas păgubit printr-un act injust și arbitrar; vezi R. Rosetti, *Amintiri. Ce-am auzit de la alții*, vol. I, București, ed. 1996, pp.76 și 85.

Probabil fusese o femeie atrăgătoare, nu numai prin avere, pentru că baronul de Thorenc era mult mai tânăr decât ea, fiind născut în 1795, deci cu un an înaintea alcătuirii izvodului de zestre al Ecaterinei, care în 1809 era deja văduvă.

Dar cine era baronul Sebastian de Thorenc? Conform lucrării "D-lui de Saint-Allois, cavalier al Ordinului Legiunii de Onoare", familia de Riouffe de Thorenc, din Provence, primise patenta de înnobilitare de la Ludovic al XIV-lea, în aprilie 1708, beneficiar fiind Jean de Riouffe de Thorenc²⁰.

Urmașul său, Antoine, scutier (écuyer) și consilier regal, remarcându-se prin serviciile militare deosebite, a fost reconfirmat prin patente regale și decorat cu Ordinul Regal al Sfântului Mihail. S-a căsătorit cu o ruda îndepărtată, tot de Riouffe, având doi băieți: Joseph și Jean-Charles (generația a 3-a), ambii cu urmași ajunși sau stabiliți pe meleagurile românești. Unul dintre cei trei băieți ai lui Jean-Charles, anume, Marie-Joseph-Jean-Baptiste, a avut patru băieți: *Sebastian*, Michel-Hippolyte, Jaques și Joseph (generația a 4-a), din căsătoria cu Catherine de Vial (vezi arborele genealogic, Pl. III)²¹.

Sebastian, viitorul soț al Ecaterinei Balș, a intrat în serviciul artileriei marine în anul 1810, deci la numai 15 ani. După campania din Rusia a fost promovat ca locotenent clasa a doua. În 1813, în bătălia de la Lutzen, a fost rănit, dând dovadă de un curaj ieșit din comun și a fost avansat locotenent de gradul întâi, pe câmpul de luptă din Prusia. În același an, a primit 13 răni în bătălia de la Leipzig și, rămânând ca mort pe câmpul de luptă timp de mai multe ore, a fost luat prizonier și dus în Rusia, de unde s-a întors după un an. În 1815, când Napoleon revine, Sebastian trece în statul major al ducelui d'Angoulême, în Spania, manifestându-și opțiunea regalistă, pe care și-o va menține toata viața, ca de altfel întreaga familie. Recompensându-i loialitatea, ducele l-a plasat pe fratele sau Michel-Hippolyte în garda regală și pe cel mai mic dintre frați, Joseph (pe care-l vom mai întâlni pe parcursul expunerii), la Colegiul Regal de la Avignon. În același an, Sebastian cere consimțământul ducelui d'Angoulême, pentru a se căsători cu "contesa de Balsch", pe care o cunoscuse, probabil, în intervalul 1812-1814 când fusese în Rusia, fie combatant, fie ca prizonier. În 1821, pe când se afla cu soția sa în Rusia, (probabil la Odessa), aflând că armata franceză se pregătea să intre în Spania, se grăbește să-l întâlnească pe ducele d'Angoulême, dar întârziind pe drum găsește Statul sau Major complet. Cum era cavalier de Malta, Capitanul Suveran al Ordinului îi propune să reprezinte Ordinul, în calitate de ministru plenipotențiar în Spania. În același timp, Ordinul oferea regenței spaniole și un corp de cavaleri sub comanda baronului de

²⁰ M. de St. Allois, *Annuaire historique, généalogique et héraldique de l'ancienne noblesse de France*, Paris, 1835.

²¹ M.Șt. Ceașu, *Noi informații genealogice privitoare la Vasile Balș*, Arhiva Genealogică, 2 (7), 1995, nr. 1-2, p. 5. Stema familiei Balș fusese întărită și confirmată de Cancelaria Heraldică austriacă, la cererea lui Vasile Balș, aflat în slujba administrației austriece din Bucovina, în 1794, prin diplomă imperială.

Thorenc, înaintat colonel. Succesul misiunii din Spania i-a adus baronului o "mărturie-patent" din partea Ordinului de Malta, ca și elogiile ziarelor spaniole.

Până în 1831, la moartea Ecaterinei, a rămas probabil lângă ea, în Basarabia sau în Rusia. În 1833 era pe cale de a-și rezolva problemele succesoriale legate de moștenirea rămasă de la ea. O dovadă emisă la Odessa, la 3 martie 1833, arăta că, în prezența mai multor martori, printre care "consilierul intim, cavalerul Sturdza și maiorul Paindur Nicopulos", s-a încheiat un act prin care frații Gheorghe și Constantin Balș, nepoții răposatei sale soții (fii lui Alecu), au depus suma de 3.150 de galbeni olandezi, pentru (în contul) mătușii lor, Ecaterina, probabil vreo restanță din banii pe care frații ei trebuiau să-i dea anual, conform testamentului părintesc, până la moartea ei. (Ar fi putut fi suma pe doi ani, plus dobânda)²².

Nici "Genealogia" urmașilor români, nici alte documente nu s-au găsit, până acum, care să ne arate cu ce s-a ocupat baronul de Thorenc până în 1840. În luna decembrie a acestui an el se adresează, din Cannes, domnitorului Mihail Sturdza, dezvăluindu-i necazurile sale și cerându-i sprijinul. Se scuza pentru intervenție, arătându-i ca numai dispariția prietenului său, de Lincourt (negustor, apoi însoțitorul fiilor domnitorului, în Franța)²³, l-a obligat la acest demers. Își exprima afecțiunea pentru principe (în fond erau rude, prin alianță) și-i arăta că numai distanța uriașă l-a împiedicat să vină să-și ofere serviciile, "printre ofițerii Curții", neavând nici o obligație față de "noul regim" din Franța, el rămânând fidel Bourbonilor.

Baronul face apel la bunăvoința principelui, rugându-l să numească o persoană care să se ocupe de penibila afacere de familie pe care i-o expune: "Un frate mai mic [...] care mi-e dator până și pentru educația sa, căci creditul și serviciile mele pe lângă fosta familie regală, mi-au dat puțința să i-o ofer, într-unul din primele Colegii Regale ale Franței, a început să se poarte urât față de mine, iar acest frate, Prințe, se află în statele Voastre." Îi explica principelui că, după moartea soției sale încheiasă o înțelegere cu nepoții ei (mai sus amintiți), pentru a păstra în deplină proprietate via și toate atenasele de la Cruci (în apropierea Iașilor), care făcuseră parte din dota soției sale, la prima ei căsătorie cu Grigore Razu²⁴. Via fusese administrată de un logofăt, iar venitul ei în perioada 1809-1812, ajunsese la 4-5.000 piaștri, "când piaștrul era egal cu rubla". În acel moment, el nu

²² A.N.I.C., Fond Sturdza, d. III/1.

²³ E. Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. X, 1828-1849, *Apendice*, București, 1897, doc. nr. XV, p. 559 și nota 1, p. 560.

²⁴ În testamentul visticnicului Iordache Balș se face referire la o vie lăsată Ecaterinei, fără a se preciza în ce loc era situată. În același document, via de la Cruci făcea parte dintre bunurile lăstate lui Alecu Balș, fratele cel mare. După cum deducem din scrisoarea lui Sebastian de Thorenc, aceasta a ajuns în posesia sa, printr-o înțelegere cu fii lui Alecu, nepoții soției sale, nu pentru că ar fi făcut parte din dota Ecaterinei la căsătoria cu primul soț. În orice caz, via era una dintre cele mai vestite din Moldova, așa cum arăta, la începutul veacului trecut, memorialistul Radu Rosetti în *Amintirile* sale, alături de cele de la Panciu, Odobești, Spărieți și Copou. Mai aflăm un amănunt interesant, via de la Cruci aparținuse bunicului său, hatmanul păgubit, deci nu este exclus ca cel care-o cumpărase de la Joseph de Thorenc să fi fost hatmanul Radu Rosetti.

mai știa care era valoarea viei și nici situația ei, căci în 1833 dăduse procură fratelui său, la Odessa, pentru a se ocupa de ea.

Având să-i restituie un rest de moștenire ("o suma modică"), "juniorul" a trimis în Franța o procură pentru a o recupera de la baron, dar nu a făcut nici o mențiune despre interesele încredințate lui. Cerându-i explicații în legătură cu proprietatea sa, baronului i s-a răspuns, prin împuternicitul fratelui, că via există numai în imaginația sa, neputând fi găsită în Moldova, iar tânărul va folosi toate mijloacele pentru a-și recupera suma ce i se cuvenea ... Baronul îi explica principelui Sturdza că via, într-adevăr, nu mai exista, pentru că fratele său... o vânduse, încă din 1835! Într-o scrisoare din acel an, de Lincourt îl avertizase că, în 26 martie, îi întâlnise în Iași fratele, care-l anunțase că-i vânduse via. Îi mai scria că, așa cum îl rugase, îl prezentase consulului francez, dar pe viitor ar fi mai bine să se recomande singur... Probabil conduita mezinului îi displăcuse din varii motive căci, spunea el, ar fi preferat să se recomande "prin alte maniere". Știindu-l pe de Lincourt de foarte bună credință, baronul considera că mărturia sa era irefutabilă și îl ruga pe principe să desemneze o persoană care să cerceteze cauza²⁵.

Interesant este însă că, până în acel moment, timp de cinci ani, baronul nu făcuse nici un demers pentru aflarea adevărului. Nu crezuse, nu-l interesa, ce alte isprăvi se adăugaseră între timp? Pe de altă parte, tânărul ceruse restul de moștenire abia după moartea lui de Lincourt. Desigur, buclucașul personaj era mezinul familiei, care în 1821 fusese primit în Colegiul Regal de la Avignon, Joseph, care însă nu pare să fi asimilat mare lucru din educația unui adevărat "gentilhomme al vechiul regim".

Din păcate arhivele tac mai departe și nu știm cum s-a sfârșit "frățescul" litigiu și nici ce s-a întâmplat cu soțul Ecaterinei Balș. În orice caz, nu el a lăsat urmași în Moldova, ci un văr primar al tatălui său. Întorcându-ne în timp, pe firul însemnărilor colonelului Thoran din București²⁶, revenim în Franța secolului al XVIII-lea. Bunicul baronului Sebastian de Thorenc, Jean-Charles a avut un frate, Joseph, cu un singur fiu, Jean Baptiste de Riouffe de Thorenc. În "Anuarul istoric, genealogic și heraldic" al lui de Saint-Allois, se arată că acesta nu a avut posteritate, deci că ramura s-ar fi stins. Se știa despre el numai că a emigrat în Germania, în timpul "Terorii". În realitate, Jean-Baptiste a pierdut în Germania puțina avere, cu care fugise și, spre a nu fi o povară pentru familia și așa scăpătată și risipită de evenimentele care loveau mai ales în "royaliști", nu a mai vrut sau nu a mai putut ține legătura cu cei rămași în Franța, fiind considerat mort, fără copii. În Germania însă, s-a căsătorit și a avut trei fii: Joseph, François și Antoine (vezi genealogia de la Pl. III). Primul a intrat în Ordinul "Cavaleriei Crucii", François a emigrat în America, iar Antoine a intrat la Universitatea din Praga. Aici, profesorul său îndrumător i-a schimbat grafia numelui din Thorenc, în Thorand. După însemnările

²⁵ E. Hurmuzachi, *op. cit.*, vol. VI, Supl. I, coord. D.A. Sturdza, București, 1895, doc. CXLIV, p. 281.

²⁶ Biblioteca Națională a României, *loc. cit.*, f. 4v.

colonelului, Antoine s-ar fi căsătorit cu o domnișoară Francisca-Augusta, "de origine valahă". Numele nu pare de loc "valah", dar nu este exclus ca tânăra să fi fost din Transilvania. Ei au locuit în Moravia, unde Antoine administra șapte domenii ale Ordinului "Cavalerilor Crucii", din care făcea parte fratele său Joseph și a murit la Poltenberg, în 1862.

Unicul fiu al lui Antoine s-a numit Joseph, ca și unchiul său. El semna ca și tatăl său, "de Thorand". În anul 1850 a intrat cadet în armata austriacă, iar în 1854 era deja sublocotenent în Regimentul 16 vânători. După trei ani, în 1857, demisionează și intră în armata Moldovei ca locotenent. În notițele urmașului său nu se amintește nimic despre motivul stabilirii lui în Moldova. După un an, este avansat căpitan, în 1866 primește gradul de maior, comandant al Regimentului 7 de linie și este atașat Curții principelui Carol. Renunță repede la viața de aghiotant, cerând să se întoarcă la Regimentul 7, "pentru că iubea adevărata viață de militar". În afara rutinei militare, Joseph de Thorand era preocupat de instruirea și perfecționarea militarilor, care nu studiaseră într-o școală militară. În acest scop, încă din 1863 a publicat o lucrare despre fortificații, care a fost foarte apreciată, iar câțiva ani mai târziu, în 1871, o istorie a războiului franco-prusac. În același an 1871, a fost înaintat lt. colonel și, conform dorinței Suveranului, transferat la Serviciul de Intendență al Armatei, unde a rămas până în 1890, când a ieșit la pensie. Distingându-se prin bunele servicii din timpul Războiului pentru Independență, a fost decorat cu "Steaua României", în grad de ofițer. Ca pensionar și-a dezvăluit o altă latură a personalității, aplecarea spre poezie. A publicat un volum de poeme și un foarte apreciat poem istoric, "Carolida" în care glorifica personalitatea Regelui Carol I, a Reginei Elisabeta, armata română pe care atâta o iubise și, mai ales, poporul român în mijlocul căruia trăise și cu ale cărui aspirații se identificase.

Colonelul Joseph de Thorand a fost căsătorit de două ori. De la prima soție, Natalia Costinescu a avut un singur fiu, Cesar. Din a doua căsătorie, cu Veronica Cutzui, a avut cinci copii: Anna, Traian, Aurora, Gabriela și Virgil. În dosarul în care se află manuscrisul colonelului Thorand, se mai găsesc câteva documente care ne pot ajuta să întregim informațiile despre urmașii săi. Acestea sunt de fapt niște formulare ale armatei germane de ocupație din timpul Primului război mondial, o cartelă pentru lemne și alimente și un permis al locotenentului Cezar Thorand, din octombrie 1916²⁷. Permisul era eliberat de Ministerul de Război, la 16 octombrie, pentru locotenentul Cezar Thoran aflat în convalescență, "pentru căutarea sănătății", el făcând parte din Regimentul 63 Infanterie.

Formularele Comendurii germane din timpul ocupației Bucureștiului, care ținea o evidență strictă a populației, ne permit să aflăm mai multe date despre familia lui Cezar Thorand. În casa lor din strada Grigore Cantacuzino, în afară de cele două femei de serviciu, erau înregistrați: Alexandrina Thorand, născută Băilescu, "proprietară", născută la București în 1888, având doi copii, anume

²⁷ *Ibidem*, f. 10.

Dimitrie Thorand, născut în 1910 și Sarmiza Thorand, născută în 1912 (ambii la București); la rubrica "persoane venite din afară", erau înregistrați ca venind din Vaslui: Cezar Thoran, căsătorit, de profesie funcționar, născut la Iași în 1880, Virgil Thorand, necăsătorit, militar, născut în 1894 la București și ing. Scarlat Coroiu, văduv. Deducem că Alexandrina era soția lui Cezar, iar copiii erau ai lor. Profesia de "funcționar" explică de ce el era numai locotenent, la 36 de ani, deci era locotenent în rezervă, nu era militar de carieră. În schimb, Virgil, se pare că urmărea cariera tatălui lor, fiind înregistrat, chiar sub ocupație, ca "militar". Este foarte posibil, ca autorul "Însemnărilor" să fie Virgil, ajuns mai târziu colonel. Din notițele de final aflăm câte ceva despre ceilalți frați ai lui.

Anna a fost pictoriță, necăsătorită și a trăit în Franța (deci un membru al familiei care după aproape două sute de ani revenea în patria strămoșilor). Traian, la data scrierii "Însemnărilor" nu era căsătorit și era subinspector C.F.R. Aurora a fost căsătorită de două ori: cu Mișu Teișanu și un Ionescu-Manta. A avut trei fiice, dar nu se specifică a cărui tată era fiecare, anume Irina, Dica și Marioara, moartă înecată la Brebu, în 1928. În fine, Gabriela, căsătorită Izvoranu, a avut doi copii, Mioara și George. După data morții Marioarei deducem că însemnările au fost făcute după anul 1928. Nu știm dacă în prezent mai sunt în țară descendenți ai familiei franceze de Riouffe de Thorenc (Thorand).

În încheiere, vom prezenta sigiliul (amprentă în ceară roșie) Ecaterinei Balș, baroană de Thorenc, de la care a pornit interesul nostru și căutările ulterioare. În lucrarea lui Saint-Allois este descris blazonul familiei de Riouffe de Thorenc: "Arms: d'azur au lion d'or lampassé d'argent en chef du second émail, chargé de trois étoiles du champ; couronne de marquis". Sigiliul Ecaterinei Balș are următoarea înfățișare: scut oval, în câmp de azur, leu de aur cu limbă de argint ("lampassé"), capul scutului, de aur, încărcat cu trei stele (probabil de azur, dar culoarea nu se distinge din cauza modului de imprimare în ceară); scutul este încoronat cu o coroană deschisă de cinci fleuroane (deci nu de marchiz, care ar fi trebuit să aibă numai trei fleuroane, cel central, flancat de câte trei perle)²⁸. (Pl. I, 1-2). După cum se poate constata, stema utilizată de Ecaterina este identică cu cea descrisă de genealogistul francez. Ea renunțase cu totul la armele familiei sale, deși în "Armorialul" familiei Balș stema sa este pictată deasupra numelui ei și are următoarea înfățișare: scut dreptunghiular scartelat: în primul cartier, cap de bour natural, broșând pe aur; în al doilea, acvilă bicefală neagră broșând pe azur; în al treilea, leu rampant, conturnat, broșând pe argint (în "Armorial" este indicată culoarea maron, dar este argint degradat de trecerea timpului), iar cartierul patru este tăiat de purpură (?) și roșu; în abis, scut mic cu stema Balș, stea de aur cu șapte raze broșând pe roșu²⁹. (Pl. I, 3). Stema ei este aproape identică cu cea a tatălui ei, marele vistier Iordache Balș, care însă, în cartierul trei are stema Mavrocordat (phoenix ținând pe piept scut cu reprezentarea unei biserici schematizate, desigur

²⁸ A.N.I.C., *Sturza*, f. 2v. Vezi Th. Veyrin-Forret, *Précis d'héraldique*, Paris, 2000, p. 137.

²⁹ *Idem*, *Suluri II*, 93, în stânga, jos.

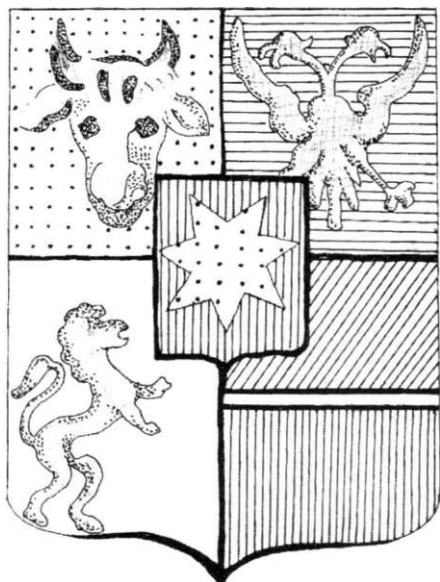
Fotografia amprentei sigilare a pecetii Ecaterinei Balș, baroană de Thorenc, 1822.

La photo de l'empreinte du cachet de Catherine Balsche, baronne de Thorenc, 1822.

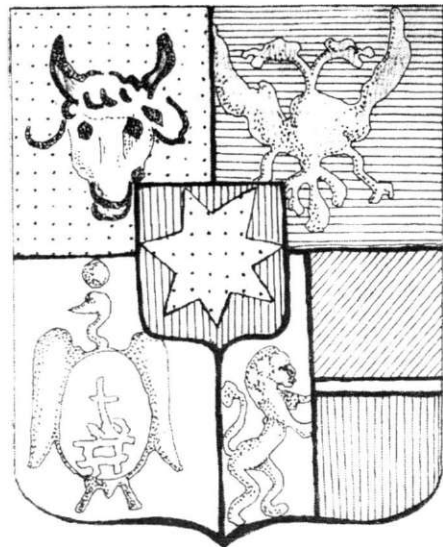
Desen după amprenta sigilară a pecetii Ecaterinei Balș, baroană de Thorenc.

Le dessin de l'empreinte du cachet de Catherine Balsche, baronne de Thorenc.

Desen după stema Ecaterinei Balș, din Armorialul familiei Balș, 1813.

Le dessin de l'écu de Catherina Balsche, d'après l'Armorial de la famille Balsche, 1813.

Desen după stema vistiernicului Iordache Balș, tatăl Ecaterinei, din Armorialul familiei Balș, 1813.

Le dessin de l'écu du grand vestiar Iordaki Balsche, le père de Catherine Balsche, d'après l'Armorial de la famille Balsche, 1813.

Generația I-a

Balș I „domn și stăpânitor” al Zentei =^{*} ?^{**}; fii: Stracimir, Balș II și Gheorghe;

Generația a II-a

Gheorghe, fiul lui Balș I = ?; fiu: Balș III;

Generația a III-a

Balș III, fiul lui Gheorghe = ?; fii: Ioan, Theodor;

Generația a IV-a

Ioan, fiul lui Balș III, mare logofăt = ?; fiu: Cârste

Generația a V-a

Cârste, fiul lui Ioan, mare vornic = Dochie” fata domnii Rocsandii”; fii: Gheorghe, Lupul, Mătieș, Grigore, Fedora, Antemie;

Generația a VI-a

Lupul, fiul lui Cârste, mare sluger = Magdalena, ”fata Drăguții”; fii: Costandin, Măricuța, Irina, Anușca, Bejan;

Generația a VII-a

Bejan, fiul lui Lupul = ?; fii: Pavel, Andrei, Maria, Parashiva, Ioan;

Generația a VIII-a

Ioan, fiul lui Bejan, mare vornic = fata vistiernicului Ursachi; fii: Maria, Anița, Costandin, Paraschiva, Iordache, Ilinca, Ecaterina, Vasile, Lupul;

Generația a IX-a

Lupul, fiul lui Ioan, mare logofăt = Safta Cantacuzino; fii: Teodor, Costandin, Ioan, Nicolai, Emanoilă, Iordachi;

Generația a X-a

Iordachi, fiul lui Lupul, mare vistier = „Marie fata domnului Costandin Mavrocordat”; fii: Iliana (Elenco), Alexandru, Ecaterina, Ioan;

Generația a XI-a

Ecaterina, fiica lui Iordachi = 1. Grigorie Razu, mare spătar și
2. Sebastian baron de Riouffe de Thorenc

PLANȘA II

Genealogia Ecaterinei Balș, baroană de Thorenc.

La généalogie d'Ecatherine Balsche, baronne de Thorenc.

* desemnează căsătoria.

** nu se cunoaște numele soției.

Generația I-a

I. **Jean de Riouffe de Thorenc** – beneficiar al patentei de înnobilare emisă de Ludovic al XIV-lea, în aprilie 1708. (aveau titlu de baroni de Thorenc).

Generația a II-a

II. **Antoine de Riouffe de Thorenc**, scutier și consilier al regelui Ludovic al XIV-lea, comisar de marină, cavaler al Ordinului Sfântul Mihail, căsătorit cu o rudă îndepărtată, d-ra de Riouffe.

Generația a III-a

III.A. **Joseph de Riouffe de Thorenc**, comisar al chersoanelor marinei, căsătorit cu o d-ră Boyer de Choisy.

III.B. **Jean Charles de Riouffe de Thorenc**, scutier, comisar în marina regală, căsătorit cu o d-ră de Ferry.

Generația a IV-a

IV.A.1. **Jean Baptiste de Riouffe de Thorenc**, a emigrat în statele germane în timpul Terorii. Nu se cunoaște numele soției; o vreme familia din Franța l-a socotit pierdut, necunoscându-i descendența.

IV.B.1. **Marie-Joseph Jean Baptiste de Riouffe de Thorenc**, scutier, comisar de marină, mort în 1812, căsătorit cu Catherine de Vial.

IV.B.2. **Etienne de Riouffe de Thorenc**, prelat. Fără paternitate.

IV.B.3. **Jean-Charles-Marguerite-Marianne de Riouffe de Thorenc**, administrator al familiei regale, nu se cunoaște numele soției, fără descendență masculină, a avut numai fiice.

Generația a V-a

V.A.1.a. **Joseph de Riouffe de Thorenc**, prelat în Ordinul Cavalerilor Crucii, fără descendență.

V.A.1.b. **François de Riouffe de Thorenc**, a emigrat în America, pierzând legătura cu familia; nu i se cunoaște descendența.

V.A.1.c. **Antoine de Riouffe de Thorenc**, se stabilește la Praga, iar în timpul studiilor profesorul său îi schimbă grafia numelui în *Thorand*; căsătorit cu o "valahă", Francisca-Augusta.

V.B.1.a. **Sebastian de Riouffe de Thorenc**, colonel în armata franceză, ambasador al Ordinului de Malta în Spania, căsătorit cu *Ecaterina Balș*.

V.B.1.b. **Michel-Hippolyte de Riouffe de Thorenc**, căpitan în garda regală, nu se cunoaște numele soției.

PLANȘA III

Genealogia familiei de Riouffe de Thorenc.

La généalogie de la famille du Riouffe de Thorenc.

V.B.1.c. **Jaques de Riouffe de Thorenc**, ofițer participant la asediul Algerului, nu se cunoaște numele soției, nici descendența.

V.B.1.d. **Joseph de Riouffe de Thorenc**, prezent în Moldova în 1835, nu i se cunoaște descendența.

V.B.1.e.,f.,g.,h. **Marie-Blanche, Bartholomée-Eugénie, Elisabeth, Marie-Blanche-Victoire**.

Generația a VI-a

VI.A.1.c.1. **Joseph de Thorand**, ofițer în armata austriacă și în armata Moldovei, aghiotant regal, căsătorit cu 1. Natalia Costescu, 2. Veronica Cutzui; stabilit în Moldova, cu urmași în România în prima jumătate a secolului XX.

VI.B.1.b.1. **Victor de Riouffe de Thorenc**, nu i se cunoaște descendența.

Generația a VII-a

VII.A.1.c.1./a. (1) **Cezar de Thorand**, n. 1880, la Iași, funcționar, căsătorit cu Alexandra Băilescu, stabilit în București, sublocotenent în primul război mondial.

VII.A.1.c./b. (2) **Anna de Thorand**, necăsătorită, pictoriță, stabilită în Franța.

VII.A.1.c./c. (2) **Traian de Thorand**, subinspector C.F.R., necăsătorit până în 1928.

VII.A.1.c./d. (2) **Aurora de Thorand**, căsătorită cu: 1. Mișu Teișanu, 2. Ionescu-Manta.

VII.A.1.c./e. (2) **Gabriela de Thorand**, căsătorită cu George Isvoranu.

VII.A.1.c./f. (2) **Virgil de Thorand**, ofițer în armata română, necăsătorit până în 1928, descendență necunoscută, dar posibilă.

Generația a VIII-a

VIII.A.1.c.1./a.1. **Dumitru de Thorand**, n. 1910, nu i se cunoaște descendența.

VIII.A.1.c.1./a.2. **Sarmiza de Thorand**, n. 1912.

mânăstirea Văcărești, ctitoria lor), el fiind căsătorit cu domnița Maria, fiica domnitorului Constantin Mavrocordat³⁰. (Pl. II, genealogia Ecaterinei Balș), iar mobilele din cartierele trei și patru din scutul Ecaterinei, apar reunite într-al patrulea cartier în scutul tatălui ei. (Pl. I., 4).

În concluzie, putem afirma din nou că cercetarea vestigiilor sigilografice personale, fragile urme lăsate de înaintașii noștri, ne poate conduce la dezvăluirea unor episoade ale "istoriei mici", ce vin să completeze cu date interesante istoria națională, mărturisind mereu apartenența noastră la istoria europeană.

UNE ALLIANCE MATRIMONIALE FRANCO-MOLDAVE – ECATERINA BALCHE, BARONNE DE THORENC

- Résumé -

Une lettre française écrite par une dame, en 1822, scellée d'un petit cachet blasonné, nous a mis sur les traces d'une alliance matrimoniale moldo-française du commencement du XIXème siècle. La dame était Ecaterina Balche, issue d'une des plus grandes familles moldaves, la fille du grand vestiar Iordaki Balsche et de la princesse Marie Mavrocordato. Elle avait épousé, en second mariage le baron français Sébastien de Riouffe de Thorenc, colonel dans l'armée française et chevalier de l'Ordre de Malte.

Les services que la famille provençale de Riouffe de Thorenc a rendu au roi Louis XIV, ont été consignés dans les lettres-patentes d'avril 1708, en faveur de Jean de Riouffe de Thorenc. Ses successeurs se firent remarquer aux services des Bourbons pendant deux siècles.

Deux rejetons de la branche cadette ont vécu une partie de leur vie en terre moldave (Sébastien, le mari d'Ecaterina Balche, ainsi que son frivole cadet, Joseph). Un troisième descendant, de la branche principale, Antoine, fils de Jean-Baptiste de Riouffe de Thorenc, qui avait émigré aux Etats allemands pendant la "Terreur", (considéré en France "sans postérité" à cause de son isolement), changea la graphie de son nom, selon la phonétique allemande, en *de Thorand*. Son fils, Joseph est entré, très jeune, dans l'armée autrichienne, mais en 1857 il démissionna, pour entrer dans l'armée moldave. Il y resta aussi après l'Unification des Principautés et pendant le règne du roi Charles I. Il eut deux mariages desquelles sont venus au monde trois fils et trois filles qui, à leur tour ont laissé une descendance roumaine connue jusqu'avant la Deuxième guerre mondiale.

³⁰ Maria Dogaru, *op. cit.*, p. 100, fig. 18.